

Debattartikel införd i Aftonbladet den 20 augusti 2003

Stoppa hetsen mot friskolorna

Det viktigaste för varje förälder när de väljer skola är att de vill finna en bra skola till sina barn. De bryr sig inte om vem som råkar vara huvudman för skolan. Ingen är tvingad att gå i en friskola. Alla friskolor i vårt land är ett resultat av aktiva val från föräldrar. Varje friskola måste, till skillnad från kommunala skolor, förtjäna sina elever varje dag.

I tv och tidningar har förekommit inslag, som visat på brister i enstaka fristående skolor. Detta har lett till berättigad kritik, men borde inte leda till hetsjakt på andra friskolor.

I debatten framförs argumentet att etableringen av en friskola urholkar kommunens ekonomi. Kommunala företrädare målar upp scenarion där de kommunala skolorna töms på elever så snart det fristående alternativet är på plats.

Det är i den här debatten populärt att utmåla den fristående skolan som den stora boven i sammanhanget. Friskolan beskrivs ofta som de välbeställdas elitskolor - skolor som utestänger de svaga grupperna i samhället och inte välkomnar barn med kostsamma stödbehov.

Många av våra kommunalpolitiker bekymrar sig för kostnaden för de ”tomma platser” som uppstår när barn lämnar den kommunala skolan. Någon borde fråga dem varför de inte verkar lika bekymrade över bakgrunden till att platserna blir tomma.

Friskolorna får idag sina elever från en allt bredare rekryteringsbas. En högre andel ensamstående föräldrar väljer att sätta sina barn i friskola. Andelen barn som har föräldrar med utländsk bakgrund är också större i friskolor (och inte bara i de med en etnisk eller konfessionell inriktning). Det är heller ingen betydande skillnad i utbildningsbakgrund eller inkomst hos föräldrar som har valt en friskola jämfört med dem som har valt en kommunal skola.

Vi kan också se att andelen barn som har särskilda behov ökar i friskolorna. Många friskolor är små och har en speciell pedagogik, något som passar barn som behöver extra stöttning under skolgången. En friare pedagogik, engagerade lärare och fokus på uppgiften betyder att friskolan har stora möjligheter att lyckas där andra misslyckats.

Våra erfarenheter visar att friskolan tar ett stort ansvar och lyckas bra med elever med olika typer av problem. Det må vara ett fysiskt funktionshinder, svårartad DAMP, psykologiska problem eller något annat. Till detta kommer att det finns och planeras fristående skolor för barn med olika fysiska och psykiska funktionshinder.

Under en övergångsperiod kan det kosta mer för kommunen att en friskola etablerar sig. Efter några läsår borde man dock ha lärt sig att ta hänsyn till även denna parameter och låta den slå igenom i den kommunala planeringen.

Erfarenheten har visat att det överhuvudtaget verkar svårt för kommunerna att veta vad en plats i skolan egentligen kostar. Inte minst när man ska betala ersättning till friskolorna. Många av de utgifter man har för sitt skolväsende i kommunen ligger på helt andra konton. Hur fördelas kommunala skolors besök i simhallen eller stadsbiblioteket? Väktare och övervakning i kommunen har ofta mer än skolan på sitt uppdrag, men får friskolan del av detta? Inte ens när man ska räkna på kostnader som ligger direkt på skolan verkar kommunerna ha det så enkelt.

En förutsättning för de fristående skolorna är att deras villkor blir lika de kommunala som möjligt. Många kommuner utnyttjar de ”kryphål” som finns, och de fristående skolorna missgynnas i förhållande till de kommunala. Man ”missar” till exempel att ge friskolorna del av

Wärnerssonpengarna.

Friskolan ska varje år förhandla med kommunen om sitt bidrag, men det är en förhandling med inbyggda snubbeltrådar. Förhandlingen försvåras och kompliceras av att kommunen sitter på två stolar samtidigt, samtidigt finansiär och konkurrent till friskolorna.

Den som varit lärare i en kommunal skola vet att en stor del av pengarna till skolan försvinner redan innan de når dit. Även sedan pengarna kommit ut till skolan är användningsmöjligheterna begränsade. I en fristående skola är manöverutrymmet större. Skolan själv bestämmer vart pengarna ska gå, och de som arbetar i de fristående skolorna upplever i allmänhet att en större del av pengarna kommer eleverna till del.

På våra friskolor ser vi en mängd positiva effekter, som är goda för hela samhällsekonomin och som visar att friskolorna kan åstadkomma mer eller minst lika mycket för samma pengar.

Våra medlemmar rapporterar att deras lärare är mindre sjuka än de var när de arbetade i den kommunala skolan. Sjukskrivningstal på under 2 procent är inte ovanligt.

En av våra större friskolor i norra Sverige har en skolpeng som är betydligt lägre än den de kommunala skolorna har att röra sig med. De har trots detta de bästa resultaten i länet och de nöjdaste eleverna. Köerna för att få gå i den skolan är långa.

Från flera av våra friskolor hör vi hur barn som haft ett omfattande stödbehov när de går i den kommunala skolan, mår så bra både själsligt och intellektuellt av att gå i friskolan att deras stödbehov minskar dramatiskt.

Den allmänna debatten om friskolorna behöver nyanseras. Att påstå att friskolorna är huvudorsaken till den kommunala skolans ekonomiska kris stämmer inte med verkligheten. Friskolor har givit och kommer att ge tusentals elever de bästa möjliga förutsättningarna att möta framtiden.

Tomas Johansson

Ordförande Friskolornas Riksförbund